

<https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-3>

How to Cite (Style APA):

Stelmashchuk K., Moroz O., Hrabovska S., & Partyko T. (2023). Personal Dispositions as a Determinant of Coping Strategy Selection in Difficult Circumstances. *Insight: the psychological dimensions of society*, 10, 40–65. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-3>

Як цитувати (Стиль ДСТУ 8302: 2015):

Стельмашчук Х., Мороз О., Грабовська С., Партико Т. Особистісні диспозиції як чинник вибору копінг-стратегії в складних ситуаціях. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2023. № 10. С. 40–65. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-3>

UDC [159.923.2:316.61]:159.964.21

Personal Dispositions as a Determinant of Coping Strategy Selection in Difficult Circumstances

Особистісні диспозиції як чинник вибору копінг-стратегії в складних ситуаціях

Received: June 27, 2023

Accepted: October 30, 2023

Khrystyna Stelmashchuk

Candidate of Psychological Sciences,
Associate Professor,
Department of Psychology
Ivan Franko National University of Lviv,
Ukraine
khrystyna.stelmashchuk@lnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0003-1686-7031>

Olga Moroz

Master of Psychology, Clinical Psychologist,
3rd City Hospital, Lviv, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0008-0318-5027>

Sofia Hrabovska

Candidate of Philosophical Sciences, Full
Professor, Head,
Department of Psychology
Ivan Franko National University of Lviv,
Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-4256-1191>

Tetyana Partyko

Candidate of Psychological Sciences,
Associate Professor, Full Professor,
Department of Psychology
Ivan Franko National University of Lviv,
Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-3096-8202>

Христина Стельмашчук

кандидат психологічних наук, доцент,
кафедра психології
Львівський національний університет
імені Івана Франка, Україна
khrystyna.stelmashchuk@lnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0003-1686-7031>

Ольга Мороз

магістр психології, клінічний психолог,
КНП 3-ої міської лікарні м. Львів, Україна
<https://orcid.org/0009-0008-0318-5027>

Софія Грабовська

кандидат філософських наук, професор,
завідувачка,
кафедра психології
Львівський національний університет
імені Івана Франка, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-4256-1191>

Тетяна Партико

кандидат психологічних наук, доцент,
професор,
кафедра психології
Львівський національний університет
імені Івана Франка, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-3096-8202>

Abstract

The purpose of the publication was to determine personal dispositions, which are basic traits and types of character accentuations that encourage a person to use specific coping strategies. **Methods** include theoretical analysis of scientific literature, mathematical and statistical data processing, and interpretive methods for explaining the investigated phenomena based on qualitative and quantitative research material analysis. **Results.** It was discovered that individuals with a high level of conscientiousness prefer planning strategies and assertive actions. People who lack goodwill and friendliness in their interpersonal relationships are prone to confrontational and avoidance coping. Individuals with a hyperthymic type of character accentuation, who show a tendency to confrontation, search for social support, problem-solving planning, positive reappraisal, assertive actions, antisocial actions, and do not show a tendency to avoidance, were found to have the most diverse repertoire of coping strategies. It was determined that the narrowest one was with rigid (tendency to confrontation) and pedantic accentuations (tendency to careful activities). It was proven that the selection of a constructive problem-focused coping strategy of planning when dealing with problems and an aggressive coping strategy depends on the hyperthymic type of accentuation. **Discussion and conclusions.** It was highlighted that the excitable type of accentuation is stimulated the selection of a non-constructive problem-focused confrontation strategy and a non-constructive emotionally focused avoidance strategy. The emotional type of accentuation activates the selection of constructive emotionally focused strategies for finding social support, establishing social interactions, and positive reappraisal. It was summarized that basic personality traits and the type of character accentuation determine the predisposition to constructive/non-constructive problematic and emotionally oriented coping strategies. It was discovered that the choice of coping strategies depends on personal dispositions. The findings obtained allow for the prediction of a person's behavior in challenging situations, taking into consideration their personality traits and type of character accentuation. This may assist in the development of effective techniques of psychological assistance and behavioral correction. **Keywords:** basic personality traits, types of character accentuation, constructive coping, destructive coping, emotionally oriented coping, problem-oriented coping.

Анотація

Метою публікації є визначення особистісних диспозицій, а саме базових особистісних рис та типів акцентуацій характеру, що спонукають людину застосовувати ті чи інші копінг-стратегії. **Методи:** теоретичне аналізування наукової літератури, математико-статистичне опрацювання даних та інтерпретаційні методи пояснення досліджуваних феноменів на основі результатів якісного і кількісного аналізування дослідницького матеріалу. **Результати.** З'ясовано, що до вибору стратегій планування і асертивних дій схильються особи з вираженою сумлінністю. До конфронтаційного копінгу та копінгу уникання схильні люди, яким бракує доброзичливості і привітності у стосунках з людьми. Встановлено, що найширший репертуар копінг-стратегій характеризує осіб з гіпертимним типом акцентуації характеру, які демонструють схильність до конфронтації, пошуку соціальної підтримки, планування розв'язання проблеми, позитивної переоцінки, асертивних дій, асоціальних дій і не виявляють схильності до уникання. Констатовано, що найвужчий – з застрягаючою (схильність до конфронтації) і педантичною акцентуаціями (схильність до обережних дій). Доведено, що вибір конструктивної проблемно сфокусованої копінг-стратегії планування при розв'язанні проблем і копінг-стратегії асертивних дій залежить від гіпертимного типу акцентуації. **Дискусія та висновки.** Зазначено, що вибір неконструктивної проблемно сфокусованої стратегії конфронтації та неконструктивної емоційно сфокусованої стратегії уникання стимулюється збудливим типом акцентуації. Вибір конструктивних емоційно сфокусованих стратегій пошуку соціальної підтримки, вступу в соціальні контакти та позитивної переоцінки активізується емотивним типом акцентуації. Узагальнено, що схильність до конструктивних/неконструктивних проблемно та емоційно сфокусованих копінг-стратегій визначається базовими особистісними рисами і типом акцентуації характеру. Виявлено, що вибір копінг-стратегій залежить від особистісних диспозицій. Отримані результати дозволяють прогнозувати поведінку людини в складних ситуаціях з огляду на її особистісні риси і тип акцентуації характеру. Це може сприяти побудові ефективних методик психологічної допомоги та корекції поведінкових реакцій. **Ключові слова:** базові особистісні риси, типи акцентуації характеру, конструктивний копінг, деструктивний копінг, емоційно-орієнтований копінг, проблемно-орієнтований копінг.

Introduction

Everyone aspires to the most pleasant mental state, namely, mental well-being, mental comfort, and harmony with the world, loved ones, and oneself. Prolonged Russian aggression in Ukraine has thrown people into a state of perpetual tension and uncertainty, altered their normal rhythms of life, heightened dread for their relatives' and their own lives, and resulted in substantial emotional damage.

According to the results of a representative all-Ukrainian sociological survey, the level of hardiness of the population decreased significantly during the period of full-scale Russian aggression (2022-2023): nearly half of the respondents (45.0%) did not plan their lives in general, and the trends of affiliation and collectivism increased significantly (Kompleksne doslidzhennia, 2023). This indicates a decrease in adaptive capabilities and may be caused not only by nervous system weakness or a lack (or depletion) of resources, but also by the fact that a person has a limited repertoire of coping strategies and applies the same behavioral strategy regardless of the situation, resulting in ineffectiveness. In other cases, this method can be very effective. When a person has successful coping mechanisms, their ability to adapt improves because they can adjust their activities and recognize that the prior ones were ineffective over time. In this regard, the question of whether coping strategy selection is related to basic personality features and forms of character accentuation arises. Clarifying the importance of personal predictors of an individual's inclination toward effective coping strategies is not only scientifically important, but also has substantial practical implications.

Currently there is no single universal concept that can adequately describe the coping phenomenon. The earliest attempts to explore this phenomenon were psychodynamic models of coping, which argue that coping is governed by stable personality qualities and patterns of perception (Livneh, Wilson, 2003). J. Suls and R. Martin (2005) hold a similar viewpoint, suggesting that coping is influenced by particular personality traits. Researchers N. Haan (2013) and E. Goldstein (2020) took an alternative approach to coping, viewing it as a defense mechanism

Вступ

Найкомфортніший психічний стан, якого прагне кожна людина – стан психічного благополуччя, душевного комфорту і гармонії зі світом, близькими людьми, власною персоною. Затяжна російська агресія в Україні занурила людей в хаос постійної напруги і невизначеності, порушила їх звичні ритми життя, посилила страх за життя рідних та своє, завдаючи при цьому значної психічної травматизації.

Результати репрезентативного всеукраїнського соціологічного дослідження показали, що впродовж часу повномасштабної російської агресії (2022–2023 роки) значно знизився рівень життєстійкості населення: майже половина опитаних (45.0%) не планують своє життя загалом, а тенденції афіліації та колективізму значно зросли (Комплексне дослідження, 2023). Це свідчить про зниження адаптаційних можливостей та може спричинитися не лише слабкістю нервових процесів, браком (або вичерпанням) ресурсів, а й тим, що людина володіє обмеженим репертуаром копінг-стратегій і застосовує певну поведінкову стратегію безвідносно до ситуації, що призводить до її неефективності. За інших обставин ця стратегія може бути цілком результативною. Якщо людина володіє ефективними копінг-стратегіями, її здатність до адаптації підвищується, оскільки вона гнучко може змінити свої дії та вчасно зауважити, що попередні були нерезультативними. У цьому зв'язку постає питання, чи вибір копінг-стратегій пов'язаний з базовими особистісними рисами та типами акцентуації характеру. З'ясування ролі особистісних предикторів схильності особи до ефективних копінг-стратегій не лише актуальне в науковому плані, але має і суттєву практичну значимість.

На сьогоднішній день не існує єдиної універсальної концепції, яка б дозволяла достатньо повно описати феномен копіngu. Психодинамічні моделі копіngu – це найбільш ранні спроби вивчення цього феномену, які постулюють до того, що подолання визначається стабільними рисами особистості та типами сприйняття (Livneh, Wilson, 2003). Схожої думки притримуються J. Suls, R. Martin (2005), стверджуючи, що копінг залежить від

and interpreting it as a specific Ego process that attempts to moderate negative sensations and anxious impulses. N. Haan (2013) proposed a three-component model of the Ego process, comprising coping, defense, and fragmentation, using a psychodynamic perspective. The Ego process is defined as the primary strategy for dealing with stressful situations, with the goal of achieving effective adaptation to environmental changes and obstacles (Haan, 2013).

So, while coping is a regulatory process that can lessen unpleasant feelings as a result of stressful events (Compas et al., 2001), it is also a dynamic process that fluctuates over time in response to changes in conditions, demands, and perceptions of the situation (Moos, Holahan, 2003).

Personality traits and emotional intelligence play a role in coping strategies, according to C. Prentice, S. Zeidan, and X. Wang (2020). Other studies revealed that depressed people are more likely to make frightening initial assessments, see stressful experiences as having less coping capability, and rely on emotional discharge and avoidance strategies (Duhachek, Kelting, 2009; Ho et al., 2022). Personality traits may also play an essential role in predicting coping strategies and PTSD symptoms (Mattson et al., 2018; Xiang et al., 2016).

Many studies found associations between dominant coping strategies and characterological and personality traits of adolescents (Didkovska, 2014; Chen et al., 2020), students (Pichurin, 2015; Plokhikh, 2023; Takács et al., 2021; Graves et al., 2021), teachers (Yang et al., 2022; Herman et al., 2021), rescuers (Mykhliuk, 2016), military personnel in the decompression stage after leaving the combat zone (Partyko & Skalska, 2020; Yarmolchuk et al., 2021; Romero et al., 2020), healthcare professionals (Maresca et al., 2022; Finstad et al., 2021; Marcisz-Dyla et al., 2022), patients (Rossi et al., 2022; Greer et al., 2020; Patil et al., 2021; Wróbel et al., 2023), athletes (Leguizamo et al., 2021; Silva et al., 2023), but the results were not generalized.

The examination of the relationship between character accentuations and coping strategies is an interesting aspect of this research direction. S. Stanibula (2020) investigated this issue and discovered that the demonstrative

впливу певних рис особистості. Інший погляд щодо копінгу мали дослідники N. Наан (2013) і E. Goldstein (2020), які розглядали його з позиції захисного механізму та трактували як специфічний его-процес, який намагається пом'якшити несприятливі почуття та тривожні імпульси. Дотримуючись психодинамічного підходу, Наан, N. розробив трикомпонентну модель процесу Его, включаючи подолання, захист і фрагментацію. Процес Его ідентифікується як основна стратегія боротьби зі стресовими чинниками, спрямована на ефективну адаптацію до змін і викликів навколишнього середовища (Наан, 2013).

Отож, копінг, з одного боку, це регулятивний процес, який може зменшити негативні почуття, отримані в результаті стресових подій (Compas et al., 2001), з іншого – це динамічний процес, який коливається у часі як відповідь на зміни умов, вимог та оцінки ситуації (Moos, Holahan, 2003).

На роль особистісних рис та емоційного інтелекту при стратегіях подолання вказують C. Prentice, S. Zeidan, X. Wang (2020). У інших дослідженнях з'ясовано, що депресивні люди більш схильні до загрозливих первинних оцінок, сприймають стресові події як такі, що мають менший потенціал для подолання, і покладаються на більшу емоційну розрядку та стратегії уникання (Duhachek, Kelting, 2009; Ho et al., 2022). Особистісні риси також можуть бути важливим предиктором стратегії подолання та ознак посттравматичного стресового розладу (Mattson et al., 2018; Xiang et al., 2016).

У багатьох дослідженнях виявлено зв'язки домінуючих копінг-стратегій з характерологічними та особистісними рисами у підлітків (Дідковська, 2014; Chen et al., 2020), студентів (Pichurin, 2015; Плохих, 2023; Takács et al., 2021; Graves et al., 2021), вихователів (Yang et al., 2022; Herman et al., 2021), рятувальників (Михлюк, 2016), військовослужбовців, які знаходяться на етапі декомпресії після виходу з зони бойових дій (Партико, Скальська, 2020; Yarmolchuk et al., 2021; Romero et al., 2020), медичних працівників (Maresca et al., 2022; Finstad et al., 2021; Marcisz-Dyla et al., 2022), пацієнтів (Rossi et al., 2022; Greer et al., 2020; Patil et al., 2021; Wróbel et al., 2023), спортсменів (Leguizamo et

type of accentuation frequently employs confrontational coping and the need for social support. When dealing with severe life problems, stuck accentuation is characterized by confrontational coping and distancing. The hyperthymic type prioritizes confrontational coping, self-control, and taking responsibility. The excitable type of accentuation is prone to confrontational coping and distancing, whereas the dysthymic and exalted types choose distancing and self-control. The emotional type prefers the search for social support, positive reevaluation, and is less likely to plan for problem resolution (Stanibula, 2020).

Although S. Stanibula's (2020) research reveals an intriguing association between character accentuation and coping methods, several aspects of the topic remain unexplored. One of them is the impact of personality traits such as offensiveness, trustworthiness, self-confidence, or openness to experience on the selection of coping strategies in stressful situations. Contextual elements such as social support, resource availability, and cultural influences are also understudied. Research focused on understanding the influence of these characteristics on the choice of coping strategies by persons with varying personality dispositions can assist to provide a more complete picture of the problem, and it was this motivation that drove our study.

Hypotheses. 1. The choice of coping strategies is likely to be influenced by a person's core personality traits. 2. We assume that people who are prone to particular forms of character accentuation will employ a broad repertoire of coping strategies, while those who are prone to others will use a narrow repertoire. 3. It is possible that the selection of constructive/non-constructive problematic and emotionally focused coping strategies is influenced by different forms of character accentuation.

The purpose of this study is to determine which human dispositions, specifically basic personal traits and character accentuations make a person employ specific coping strategies. This will allow us to forecast their behavior in difficult circumstances and assist in the development of an effective correctional program that will

al., 2021; Silva et al., 2023), але узагальнення результатів не проводилось.

Цікавим аспектом даного напрямку досліджень є вивченням взаємозв'язку акцентуації характеру із копінг-стратегіями. Цією проблемою займався S. Stanibula (2020), який виявив, що демонстративний тип акцентуації найчастіше використовує конфронтаційний копінг та пошук соціальної підтримки. Застрагаюча акцентуація характеризується конфронтаційним копінгом і дистанціюванням як способами вирішення складних життєвих ситуацій. Гіпертимний тип надає перевагу конфронтаційному подоланню, самоконтролю і прийняттю відповідальності. Збудливий тип акцентуації схильний до конфронтаційного копінгу і дистанціювання, дистимний і екзальтований частіше застосовує дистанціювання і самоконтроль, емотивний тип найчастіше обирає пошук соціальної підтримки, позитивну переоцінку і не схильний до планування вирішення проблем (Stanibula, 2020).

Хоча дослідження S. Stanibula (2020) висвітлюють цікавий взаємозв'язок між акцентуацією характеру і копінг-стратегіями, є деякі аспекти проблеми, які залишаються недостатньо вивченими. Одним з них є вплив особистісних характеристик, наприклад, образливості, довірливості, самовпевненості чи відкритості до досвіду, на вибір стратегій подолання складних ситуацій. Також, недостатньо вивченими є контекстуальні чинники, такі як соціальна підтримка, доступність ресурсів або культурні чинники. Дослідження, спрямовані на розуміння впливу цих чинників на вибір копінг-стратегій у людей з різними особистісними диспозиціями, можуть допомогти отримати більш повне уявлення про цю проблему, і саме вони зумовили наше дослідження.

Гіпотези дослідження. 1. Ймовірно, вибір копінг-стратегій залежить від базових особистісних рис людини. 2. Припускаємо, що особи, схильні до одних типів акцентуації характеру, будуть застосовувати широкий репертуар копінг-стратегій; схильні до інших – вузький репертуар. 3. Можливо, вибір конструктивних/неконструктивних проблемно та емоційно сфокусованих копінг-стратегій залежить від різних типів акцентуації характеру.

contribute to building adaptability and resilience in adverse conditions.

Methods

Methodology. As previously stated, the authors' aim was to identify personal dispositions that influence a person's inclination to employ a certain coping strategy when dealing with stress. The following psycho-diagnostic instruments were applied to achieve the purpose and test the assumptions: McCrae and Costa's "Big Five", Leonhard-Shmishkek Method of Character Accentuation, R. Lazarus and S. Folkman's "Coping Test" (adaptation by T. Kriyukova, E. Kuftyak, M. Zamyshlyayeva), "SACS" Questionnaire by C. Hobfoll (adaptation by N. Vodopyanova and E. Starchenkov), "TIPI" Questionnaire (scales "extraversion", "conscientiousness", "kindness", "emotional stability" and "openness to new experiences") (adaptation by M. Klimanska, I. Galetska). To get more thorough information about the research group, data was collected applying a specially designed questionnaire. Age, gender, education, place of residence, parents' education, level of pleasure with life, and financial condition were all asked about in this questionnaire. Since coping strategies can comprise any behavioral scheme employed (or that can be utilized) by a person to overcome a stressful (traumatic) condition or event, it is evident that diagnosing the subjects' inclination toward all possible coping strategies is impossible. We focused on the following coping strategies in the empirical study and narrowed our focus to the examination of coping strategies measured by the "SACS" Questionnaire developed by C. Hobfoll and the "Coping Test" created by R. Lazarus, S. Folkman: *distancing* (a person's subjective decrease of the problem's importance and level of emotional involvement in it); *self-control* (the subject's willful repression and constraint of their own emotions, striving for self-control); *acceptance of responsibility* (awareness of one's personal role in the emergence of a problem and acceptance of responsibility for its resolution); *positive reappraisal* (overcoming negative experiences by positively reframing the circumstance and modifying one's personal perspective on the problem); *confrontation* (the

Мета публікації – визначити, які особистісні диспозиції, а саме базові особистісні риси та типи акцентуацій характеру, спонукають людину застосовувати ті чи інші копінг-стратегії. Це дозволить прогнозувати її поведінку в складних ситуаціях та допоможе із побудовою ефективної корекційної програми, яка б сприяла підвищенню адаптаційного потенціалу та життєстійкості у складних ситуаціях.

Методи

Методологія. Як зазначалось вище, автори ставили перед собою мету виявити особистісні диспозиції, які визначають схильність особи до застосування певної копінг-стратегії в ситуації переживання стресу. Для досягнення мети та перевірки припущень використано такий психодіагностичний **інструментарій**: "Велику п'ятірку" МакКрає та Коста, методу акцентуацій характеру Леонгарда-Шмішека, копінг-тест Р. Лазаруса та С. Фолкман (адаптація Т. Крюкової, Е. Куфтяк, М. Замішляєвої), опитувальник "SACS" С. Хобфолла (адаптація Н. Водопьянкової та Е. Старченкова), опитувальник TIPI (шкали "екстраверсія", "сумлінність", "доброзичливість", "емоційна стабільність" та "відкритість новому досвіду") (адаптація М. Кліманської, І. Галецької). Для отримання більш детальної інформації про досліджувану групу використовувались дані, що були зібрані за допомогою спеціально розробленої анкети. Ця анкета містила запитання щодо віку, статі, освіти, місця проживання, освіти батьків, а також рівня задоволеності життям та матеріальним становищем. Оскільки до копінг-стратегій можна віднести будь-яку поведінкову схему, що застосовується (або може бути застосована) особою для подолання напруженої (травмуючої) ситуації чи події, зрозуміло, що діагностувати схильність досліджуваних до усіх можливих копінгів неможливо. У емпіричному дослідженні ми обмежилися дослідженням копінг-стратегій, що вимірюються методиками "Копінг-тест" Р. Лазаруса, С. Фолкман і опитувальником "SACS" С. Хобфолла, та сконцентрувалися на таких копінг-стратегіях: *дистанціювання* (суб'єктивне зниження особою значущості проблеми та рівня емоційного зацікавлення

subject's performance of specified acts aimed at changing the situation or responding to negative feelings); *search for social support* (using external social sources for help, involving the assistance of others); *escape-avoidance* (denial of the problem, daydreaming, distraction, etc.); *planning* (focused methodical analysis of the problem and possible behavioral solutions); *antisocial actions* (exclusion from the community, avoidance of social interaction); *manipulative actions* (influence through the secret implementation of one's goals, using others as a method of accomplishing one's own aim); *impulsive actions* (actions taken under the influence of emotions, without thorough thought or forethought); *careful actions* (carrying out balanced and well-thought actions with the aim of not harming others or the environment); *assertive actions* (defending one's own position or interests without violating the rights of others or depleting other people's resources); *getting in social contacts* (starting conversations with people, wishing to be a part of social groups, and forming close relationships); *aggressive actions* (physical, verbal, or psychic violence towards others); *coefficient of constructiveness* (activity and prosociality can help increase stress resistance; involves problem-solving, finding solutions, or taking the required steps to overcome obstacles).

The above-mentioned psychological instruments (standardized questionnaires and a survey form) were used to collect empirical data at the beginning of 2023.

Participants. The empirical study included 286 participants. The group of participants was formed using simple random selection, which removes the influence of sampling bias and ensures representativeness. The subjects ranged in age from 18 to 48 years. The majority of those studied (57.0%) had a higher education, 33.0% had a standard secondary education, and 10.0% had a secondary special education. Cities accounted for 38.0% of participants, towns for 42.0%, and villages for 20.0%.

Limitation. It is difficult to realistically analyze all of the external (situational characteristics, complexity and originality of the problem, attitude toward other people's situations, availability and accessibility of resources for a person,

нею); *самоконтроль* (цілеспрямоване придушення і стримування суб'єктом власних емоцій, прагнення самовладання); *прийняття відповідальності* (усвідомлення особистої причетності до виникнення проблеми і відповідальності за її вирішення); *позитивна переоцінка* (подолання особою негативних переживань шляхом позитивного переосмислення ситуації та зміни особистого погляду на проблему); *конфронтація* (здійснення суб'єктом конкретних дій, спрямованих на зміну ситуації або на відреагування негативних емоцій); *пошук соціальної підтримки* (використання зовнішніх соціальних джерел для підтримки, залучення допомоги інших); *втеча-уникнення* (заперечення проблеми, фантазування, відволікання тощо); *планування* (цілеспрямований систематичний наліз ситуації і можливих варіантів поведінки); *асоціальні дії* (відстороненість від спільноти людей, уникнення соціальної взаємодії); *маніпулятивні дії* (вплив через приховане впровадження своїх намірів, використання інших як засобу досягнення власної мети); *імпульсивні дії* (вчинки під дією емоцій, без обдумування та ретельного планування); *обережні дії* (здійснення виважених та обдуманих дій з метою не нашкодити іншим або довкіллю); *асертивні дії* (відстоювання особою власної позиції або інтересів без порушення кордонів інших та зазіхання на чужі ресурси); *вступ у соціальні контакти* (ініціювання спілкування з іншими, бажання бути включеним до соціальних груп та встановлювати близькі стосунки); *агресивні дії* (активність, яка включає фізичне, вербальне або психологічне насилля проти інших); *коефіцієнт конструктивності* (вирішення проблеми, пошук рішень або прийняття необхідних дій для подолання складнощів, включає активність і просоціальність, може сприяти підвищенню стресостійкості).

Збір емпіричних даних відбувався на початку 2023 року шляхом використання вищевказаного психологічного інструментарію (стандартизовані опитувальники та анкета).

Учасники. У емпіричному дослідженні взяло участь 286 респондентів. Спосіб формування групи учасників – простий випадковий відбір,

etc.) and internal (a measure of awareness, motivation to solve a problem, a person's attitude toward the problem, their assessment of their abilities, the level and sufficiency of self-esteem, the level of the subject's expectations, personal dispositions, possession of skills, abilities, problem-solving methods) aspects that influence a person's decision to use a particular coping strategy within the scope of one publication, which adds to the complexity of the research on the nature and strategies of coping. The investigation of particular factors and predictors of coping on different groups of subjects under different circumstances precludes a systemic analysis of this phenomenon.

Statistical analysis. The mathematical and statistical data processing was performed using the STATISTICA 8.0 software program for advanced analysis. A correlation analysis (Spearman's criterion) was used to identify the relationship between coping strategies and personal dispositions, and a factor analysis (principal component method) was used to identify latent variables, simplifying and clarifying the structure of the studied phenomena's connections.

Results

Correlation analysis was performed to identify the correlations between coping strategies on the one hand and personal dispositions on the other. Since the majority of the specified scales did not match the normal distribution criterion, Spearman's non-parametric criterion was used. Table 1 displays results.

Correlation analysis found the greatest number of correlations between participants' coping and indicators of conscientiousness and emotional stability. These personality traits directly correlate with problem-solving planning ($r=.372$; $r=.286$), assertive actions ($r=.263$; $r=.427$) and the coefficient of constructiveness ($r=.294$; $r=.264$) and inversely correlate with escape-avoidance ($r=-.309$; $r=-.492$), avoidance ($r=-.440$; $r=-.278$) and aggressive actions ($r=-.264$; $r=-.395$). Furthermore, conscientiousness inversely correlates with distancing ($r=-.293$), and emotional stability inversely correlates with acceptance of responsibility ($r=-.314$). Coping

який дозволяє уникнути впливу вибіркового спотворення та забезпечує репрезентативність. Вік досліджуваних коливався від 18 до 48 років. Основна частка досліджуваних осіб мають вищу освіту (57.0%), 33.0% – загальну середню освіту та 10.0% – середню спеціальну освіту. У містах проживало 38.0% досліджуваних, у селищах – 42.0 %, у селах – 20.0%.

Обмеження. Складність дослідження природи та механізмів копіngu полягає передовсім у тому, що вибір особою певної копіng-стратегії детермінується сплетінням зовнішніх (особливості ситуації, складність та своєрідність проблеми, ставлення до ситуації інших осіб, наявності та доступності для людини ресурсів тощо) і внутрішніх (міра усвідомленості, мотивації до розв'язання проблеми, ставлення особи до цієї проблеми, оцінка нею своїх можливостей, рівень та адекватність самооцінки, рівень домагань суб'єкта, особистісні диспозиції, володіння навичками, уміннями, техніками розв'язання проблем) чинників, дослідити які в межах однієї публікації навряд чи реально. Дослідження окремих чинників та предикторів копіngu на різних групах досліджуваних, які перебувають в різних умовах, позбавляє можливості системного аналізу цього феномену.

Статистичне аналізування. Для математично-статистичної обробки даних було застосовано пакет програмного забезпечення для розширеного аналізу STATISTICA 8.0. З метою виявлення зв'язків між копіng-стратегіями та особистісними диспозиціями проводився кореляційний аналіз (критерій Спірмена), а для виявлення латентних змінних, спрощення та уточнення структури зв'язків досліджуваних феноменів – факторний аналіз (метод головних компонент).

Результати

Для виявлення зв'язків між копіng-стратегіями, з одного боку, та особистісними диспозиціями, з другого, було використано кореляційний аналіз. Оскільки більшість окреслених шкал не відповідала критерію нормального розподілу, було застосовано непараметричний критерій Спірмена. Результати представлені у табл. 1.

Table 1. Statistically Reliable Correlations Between Basic Personality Traits and Predisposition To Coping Strategies (N=286; $p \leq .05$)

Таблиця 1. Статистично достовірні зв'язки базових особистісних рис та схильності до копінг-стратегії (N=286; $p \leq .05$)

Parameters Параметри	Extraversion Екстраверсія	Goodwill Добро- зичливість	Conscientiousness Сумлінність	Emotional Stability Емоційна стабільність	Openness to New Experiences Відкритість новому досвіду
Confrontational Coping Конфронтаційний копінг	.360	-.256	-	-	-
Distancing Дистанціювання	-	-	-.293	-	-
Self-Control Самоконтроль	-.290	-	-	-	-
Search for Social Support Пошук соціальної підтримки	.246	-	-	-	-
Acceptance of Responsibility Прийняття відповідальності	-	-	-	-.314	-
Escape-Avoidance Втеча-уникнення	-	-	-.309	-.492	-.295
Problem-Solving Planning Планування розв'я- зання проблеми	-	-	.372	.286	.393
Positive Reappraisal Позитивна переоцінка	-	-	-	-	.262
Assertive Actions Асертивні дії	-	-	.263	.427	.389
Careful Actions Обережні дії	-.304	.245	-	-	-
Avoidance Уникання	-	-	-.440	-.278	-.292
Antisocial Actions Асоціальні дії	-	-.356	-	-	-
Aggressive Actions Агресивні дії	.270	-.472	-.264	-.395	-
Coefficient of Constructiveness Коефіцієнт конструктивності	-	.357	.294	.264	.257

behavior also correlates with openness to new experiences. The following coping strategies were found to have direct correlations: problem-solving planning ($r=.393$), positive reappraisal ($r=.262$), assertive actions ($r=.389$) and the coefficient of constructiveness ($r=.257$), while escape-avoidance ($r=-.295$) and avoidance ($r=-.292$) had an inverse correlation.

Найбільше зв'язків кореляційним аналізом виявлено між копінгами і показниками сумлінності та емоційної стабільності учасників. Ці особистісні риси прямо пов'язані з плануванням розв'язання проблеми ($r=.372$; $r=.286$), асертивними діями ($r=.263$; $r=.427$) та коефіцієнтом конструктивності ($r=.294$; $r=.264$) і обернено – з копінгами втечі-уникнення

Extroverts made use of confrontational coping ($r=.360$) in challenging circumstances and could act aggressively ($r=.270$), without discretion ($r=-.304$). On the other hand, those who exhibited strong goodwill avoided confrontation ($r=-.256$), aggressiveness ($r=-.472$), and were selective in their methods ($r=.245$). Table 1 also shows other correlations between extraversion and goodwill with coping strategies.

Table 2 demonstrates the findings of the correlational analysis of character accentuations and inclinations toward coping strategies.

The inclination toward hyperthymic accentuation directly correlates with coping strategies such as confrontation ($r=.268$), problem-solving planning, assertive actions, search of social support, positive reappraisal, and antisocial actions (from $r=.261$ to $r=.432$), as well as inversely with escape-avoidance

($r=-.309$; $r=-.492$), уникання ($r=-.440$; $r=-.278$) і агресивних дій ($r=-.264$; $r=-.395$). Крім того, сумлінність має обернений зв'язок з дистанціюванням ($r=-.293$), а емоційна стабільність – з прийняттям відповідальності ($r=-.314$). Відкритість новому досвіду також тісно пов'язана з долаючою поведінкою. Пряма взаємозалежність виявлена для таких копінгів: планування розв'язання проблеми ($r=.393$), позитивна переоцінка ($r=.262$), асертивні дії ($r=.389$) та коефіцієнт конструктивності ($r=.257$), обернена – для втечі-уникнення ($r=-.295$) і уникання ($r=-.292$).

Якщо екстраверти в складних ситуаціях вдаються до конфронтаційного копінгу ($r=.360$), ладні вдаватися до агресивних дій ($r=.270$), не виявляючи при цьому обережність ($r=-.304$), то особи з вираженою доброзичливістю, навпаки, відмовляються від конфронтації ($r=-.256$), агресії ($r=-.472$) і є обережні у виборі

Table 2. Statistically Reliable Correlations between Character Accentuations and Inclination toward Coping Strategy (N=286; $p \leq .05$)

Таблиця 2. Статистично достовірні зв'язки акцентуацій характеру та схильності до копінг-стратегії (N=286; $p \leq .05$)

Parameters Параметри	Hyperthymic Гіпертимна	Excitable Збудлива	Demonstrative Демонстраційна	Dystrhythmic Дистимна	Anxious Тривожна	Sustothymic Циклотимна	Exalted Екзальтована	Pedantic Педантична	Rigid Застрагача	Emotional Емотивна
Escape-Avoidance Втеча-уникнення	-.268	.549	-	.324	.391	.432	.342	-	-	-
Confrontational Coping Конфронтаційний копінг	.268	-	.356	-	-	-	-	-	.254	-
Problem-Solving Planning Планування розв'язання проблеми	.387	-.296	-	-	-.378	-	-	-	-	-
Assertive Actions Асертивні дії	.432	-	.259	-	-.322	-	-	-	-	-
Aggressive Actions Агресивні дії	-	.489	-	-	-	.366	.277	-	-	-
Search for Social Support Пошук соціальної підтримки	.261	-	-	-.261	-	-	-	-	-	-
Positive Reappraisal Позитивна переоцінка	.342	-	-	-.277	-	-	-	-	-	-
Antisocial Actions Асоціальні дії	.303	-	.250	-	-	-	-	-	.-	-
Careful Actions Обережні дії	-	-	-	-	-	-	-	.270	-	-
Impulsive Actions Імпульсивні дії	-	.345	-	-	-	-	-	-	-	-
Coefficient Of Constructiveness Коефіцієнт конструктивності	-	-.414	-	-	-	-	-	-	-	-

($r=-.268$). Individuals with an excitable accentuation of character employed the following strategies: escape-avoidance, aggressive actions, and impulsive action (from $r=.345$ to $r=.549$), were less likely to problem-solving planning ($r=-.296$) and had a lower coefficient of constructiveness ($r=-.414$). The representatives of the demonstrative type showed inclination toward confrontation ($r=.356$), assertive ($r=.259$) and antisocial actions ($r=.250$). The participants of the study who displayed dysthymic, anxious, cyclothymic, or exalted accentuation types had a direct correlation with the escape-avoidance strategy (from $r=.324$ to $r=.432$). Furthermore, the dysthymic type inversely correlates with the search for social support ($r=-.261$) and positive reappraisal ($r=-.277$), whereas the anxious type correlates with problem-solving planning ($r=-.378$) and assertive actions ($r=-.322$). Table 2 contains the remaining individual correlations for the cyclothymic, exalted, pedantic, and rigid types. Our study found no correlation between the emotional type of accentuation and coping strategies.

The obtained empirical data was subjected to factor analysis (principal component method) in order to discover latent variables, simplify and specify the structure of the researched phenomena's correlations. Using R. Cattell's criterion, a five-factor model describing 45.62% of the total variance of values was chosen. The remaining variance was created by random influences that were not taken into account in this model.

The first factor was titled "Factors Influencing the Selection of Strategies for Problem-Solving Planning and Assertive Actions" because it combined not only coping strategies for problem-solving planning (.645) and assertive actions of the subject of this planning, which are usually realized and planned (.678), along with a fundamental personality trait such as conscientiousness (.613), and the hyperthymic type of accentuation (.581). This factor also included the coping strategy of escape-avoidance (-.533). At the same time, they felt satisfied with the course of their lives (.520) and their financial situation (.541). Correlation analysis confirmed these findings completely.

засобів ($r=.245$). Інші взаємозв'язки екстраверсії та доброзичливості з копінг-стратегіями представлені у табл. 1.

Результати кореляційного аналізування акцентуацій характеру та схильності до копінг-стратегій представлені у табл. 2.

Схильність до гіпертимного типу акцентуації прямо пов'язана з такими копінгами, як конфронтація ($r=.268$), планування розв'язання проблеми, асертивні дії, пошук соціальної підтримки, позитивна переоцінка та асоціальні дії (від $r=.261$ до $r=.432$) і обернено – з втечею-уникненням ($r=-.268$). Особи зі збудливою акцентуацією характеру мають у своєму репертуарі такі стратегії: втеча-уникнення, агресивні дії, імпульсивні дії (від $r=.345$ до $r=.549$), не схильні до планування розв'язання проблеми ($r=-.296$) і мають нижчий коефіцієнт конструктивності ($r=-.414$). Носії демонстративного типу виявили схильність до конфронтації ($r=.356$), асертивних ($r=.259$) та асоціальних дій ($r=.250$). Учасники дослідження, які виявляли ознаки дистимного, тривожного, циклотимного та екзальтованого типів акцентуації продемонстрували прямий зв'язок зі стратегією втечі-уникнення (від $r=.324$ до $r=.432$). Крім того, дистимний тип обернено корелює з пошуком соціальної підтримки ($r=-.261$) і позитивною переоцінкою ($r=-.277$); тривожний – з плануванням розв'язання проблеми ($r=-.378$) та асертивними діями ($r=-.322$). Решта поодиноких кореляцій для циклотимного, екзальтованого, педантичного та застрягаючого типів представлені у табл. 2. У нашому дослідженні не виявлено жодної кореляції між емотивним типом акцентуації та копінг-стратегіями.

Для виявлення латентних змінних, спрощення та уточнення структури зв'язків досліджуваних феноменів застосовано факторний аналіз (метод головних компонент) отриманих емпіричних даних. За допомогою критерію Р. Кеттелла було обрано 5-ти факторну модель, що описує загалом 45.62 % сукупної дисперсії значень. Решта дисперсії зумовлена випадковими впливами, які у даній моделі не розглядаються.

Перший фактор умовно можна назвати "Чинники вибору стратегій планування

Table 3. Factor Loadings for Empirical Data (N=286; $p > .50$)

Таблиця 3. Факторні навантаження для емпіричних даних (N=286; $p > .50$)

Factors Фактори	Scales Шкали	Factor loads Факторні навантаження	Percentage of the total variance Відсоток від загальної дисперсії
Factor 1 Factors Influencing the Selection of Strategies for Problem-Solving Planning and Assertive Actions Фактор 1 Чинники вибору стратегій планування розв'язання проблеми та асертивних дій	Level of Satisfaction with Financial Situation Рівень задоволення матеріальним становищем	.541	15.7%
	Life Satisfaction in General Задоволеність життям загалом	.520	
	Hyperthymic Type of Accentuation Гіпертимний тип акцентуації	.581	
	Problem-solving Planning Планування розв'язання проблеми	.645	
	Assertive Actions Асертивні дії	.678	
	Conscientiousness Сумлінність	.613	
	Escape-Avoidance Втеча-уникнення	-.533	
Factor 2 Factors Influencing the Selection of Destructive Coping Фактор 2 Чинники вибору деструктивних копінгів	Confrontational Coping Конфронтаційний копінг	.535	10.29%
	Excitable Type of Accentuation Збудливий тип акцентуації	.517	
	Avoidance Уникання	.518	
	Careful Actions Обережні дії	.652	
	Antisocial Actions Асоціальні дії	.769	
	Aggressive Actions Агресивні дії	.733	
	Coefficient Of Constructiveness Коефіцієнт конструктивності копінг стратегій	-.716	
Factor 3 Factors Influencing the Selection of Socially Oriented Strategies Фактор 3 Чинники вибору соціально спрямованих стратегій	Emotional Type of Accentuation Емотивний тип акцентуації	.512	8.32%
	Positive Reappraisal Позитивна переоцінка	.548	
	Social Contacts Establishment Вступ в соціальні контакти	.713	
	Search for Social Support Пошук соціальної підтримки	.736	
Factor 4 Factors Influencing the Selection of Careful Actions Strategies Фактор 4 Чинники вибору стратегії обережних дій	Mother's Education Освіта матері	-.562	6.11%
	Fathers' Education Освіта батька	-.530	
	Self-Control Самоконтроль	.565	
	Careful Actions Обережні дії	.572	
Factor 5 Emotionally Unstable Accentuations of Character Фактор 5 Емоційно нестабільні акцентуації характеру	Pedantic Type of Accentuation Педантичний тип акцентуації	.587	5.18%
	Anxious Type of Accentuation Тривожний тип акцентуації	.648	
	Cyclothymic Type of Accentuation Циклотимний тип акцентуації	.525	
	Dysthymic Type of Accentuation Дистимний тип акцентуації	.599	
	Exalted Type of Accentuation Екзальтований тип акцентуації	.586	
	Emotional Stability Емоційна стабільність	-.571	

The second most important factor “Factors Influencing the Selection of Destructive Coping” clearly combined the content-related strategies of antisocial (.769), aggressive (.733), and careful (.652) actions, avoidance (.518) and confrontation (.535), as well as the excitable type of accentuation of a person’s character (.517), negative indicators of factor loadings for goodwill (-.523) and constructiveness of coping strategies (-.716). The aforementioned correlation analysis results partially confirmed the factor analysis data.

The “Factors Influencing the Selection of Socially Oriented Strategies” was the third crucial factor. It incorporated the following coping strategies: positive reappraisal (.548), search for social support (.736), building social connections (.713), the emotional type of accentuation (.512).

The fourth factor “Factors Influencing the Selection of Careful Actions Strategies” covered such coping indicators as self-control (.565), careful actions (.572), education of mother (-.562) and father (-.530).

The fifth factor, “Emotionally Unstable Accentuations of Character”, which combined pedantic, anxious, cyclothymic, dysthymic, exalted accentuations of character, and low emotional stability, was irrelevant to our study.

Discussion

As stated in the theoretical analysis, the selection of a strategy for dealing with tough situations is heavily influenced by stable personality traits (Livneh & Wilson, 2003; Suls & Martin, 2005). The results of our research confirmed this conclusion. More conscientious and emotionally stable people show more constructive coping, since such persons tend to organize their actions in detail, prefer to address problems rather than hide from them, defend their boundaries, and satisfy their own needs without harming others. Emotionally stable people do not take undue responsibility for their actions, and conscientious people do not try to solve their problems by downplaying their significance. According to the factor “Factors Influencing the Selection of Strategies for Problem-Solving Planning and Assertive Actions” conscientious, honest, and moral individuals successfully balanced their rights and responsibility for their

розв’язання проблеми та асертивних дій”, оскільки тут об’єдналися не лише близькі за змістом копінги планування розв’язання проблеми (.645) та асертивні дії суб’єкта цього планування, які зазвичай усвідомлені та плановані (.678), а й така базова особистісна риса, як сумлінність (.613) і така акцентуація характеру, як гіпертимність (.581). До цього фактору увійшла також копінг-стратегія втечі-унікнення (-.533). Водночас вони задоволені перебігом власного життя (.520) та матеріальним становищем (.541). Ці результати повністю підтверджуються кореляційним аналізом.

Другий за вагомістю фактор “Чинники вибору деструктивних копінгів” показово об’єднав близькі за змістом стратегії асоціальних (.769), агресивних (.733), обережних дій (.652), уникання (.518) та конфронтації (.535), а також збудливий тип акцентуації характеру особи (.517), від’ємні показники факторних навантажень для доброзичливості (-.523) та конструктивності копінг-стратегій (-.716). Вищенаведені результати кореляційного аналізу частково підтверджують дані факторного аналізу.

Третій за вагомістю фактор – “Чинники вибору соціально спрямованих стратегій”. Він об’єднує такі копінги: позитивна переоцінка (.548), пошук соціальної підтримки (.736), вступ в соціальні контакти (.713), емотивний тип акцентуації (.512).

Четвертий фактор “Чинники вибору стратегії обережних дій” охоплює показники таких копінгів, як самоконтроль (.565), обережні дії (.572), освіти матері (-.562) і батька (-.530).

П’ятий фактор “Емоційно нестабільні акцентуації характеру”, який об’єднує в собі педантичну, тривожну, циклотимічну, дистимну, екзальтовану акцентуації характеру та низьку емоційну стабільність, для досягнення мети нашого дослідження не представляє інтересу.

Дискусія

Як зазначалось у теоретичному аналізованні, вибір стратегії подолання складних ситуацій значною мірою залежить від стабільних рис особистості (Livneh & Wilson, 2003; Suls & Martin, 2005). Результати нашого

actions without harming others, planned their own actions taking objective conditions into account, did not avoid contact with the outside world, and did not displace psycho-traumatic information. They could not use escape strategies, planning, and assertive actions at the same time since they were incompatible with the avoidance strategy.

The findings of our study are consistent with those of Q. Agbaria and A. Mokh (2022), who discovered that Israeli-Palestinian college students with high levels of openness, conscientiousness, and extraversion prefer problem-oriented coping, whereas students with high levels of neuroticism prefer emotionally oriented coping. It was also established that higher levels of openness and conscientiousness lead to active coping, which focuses on problem-solving planning (Agbaria & Mokh, 2022).

According to our findings, emotionally stable persons had more constructive coping behavior, particularly an orientation toward successful problem-solving. K. Konaszewski et al. (2021) obtained similar findings, discovering that psychological resilience directly correlates with problem-oriented strategy (Konaszewski et al., 2021). According to V. Plokhikh's (2023) research, coping behavior, which is centered on emotional response in stressful situations, directly correlates with "problematic" personality traits and states (neuroticism, depression, irritability, spontaneous and reactive aggressiveness, emotional lability, self-doubt) (Plokhikh, 2023).

Coping behavior was also linked to openness to new experiences. People who are inquisitive, have broad interests, are not afraid of change, plan problem-solving more carefully, are able to change their attitude toward the situation by positively rethinking it, maintain a balance between rights and responsibilities, and do not avoid constructive problem-solving. As a result, the dominance of these core traits increases the efficiency of coping behavior.

Individuals with high extraversion and goodwill traits demonstrated opposite tendencies in the use of confrontational coping, aggressive behavior, and careful activities. Perhaps this was related to the fact that extroverts in tough situations seek the help of others, attempting

дослідження підтвердили цей висновок. Більш сумлінні та емоційно стабільні люди характеризуються більшою конструктивністю копінгів, оскільки такі особи схильні детально планувати свої дії, воліють розв'язувати проблеми, а не ховатися від них, відстоюють свої межі і задовольняють власні потреби без шкоди для інших. Емоційно стабільні особи не демонструють надмірної відповідальності за свої вчинки, а особи, які вирізняються сумлінністю, не намагаються долати свої проблеми за рахунок применшення їх значущості. З фактору "Чинники вибору стратегій планування розв'язання проблеми та асертивних дій" впливає, що сумлінні, чесні та добросовісні особи успішно балансують між своїми правами та відповідальністю за свої дії без заподіяння шкоди іншим, планують власні дії з урахуванням об'єктивних умов, не уникаючи контакту із зовнішнім світом і не витісняючи психотравмуючу інформацію. Зазначені копінгі для них несумісні зі стратегією уникнення: вдаватися одночасно до стратегій втечі, планування та асертивних дій вони не можуть.

Результати нашого дослідження збігаються з результатами, отриманими Q. Agbaria, A. Mokh (2022), у якому було виявлено, що ізраїльсько-палестинські студенти коледжу, які демонструють високий рівень відкритості, сумлінності та екстраверсії, схильються до вибору проблемно-орієнтованих копінгів, а студенти з високим рівнем нейротизму – до вибору емоційно-орієнтованих. Також підтвердився той факт, що більша відкритість та сумлінність сприяють активному подоланню, яке зосереджене на плануванні розв'язання проблеми (Agbaria & Mokh, 2022).

Конструктивність долаючої поведінки, зокрема, орієнтація на ефективне розв'язання проблем, згідно отриманих нами результатів, вища в емоційно стабільних осіб. До подібного висновку дійшли K. Konaszewski et al. (2021), які з'ясували, що психологічна стійкість прямо пов'язана із орієнтованою на проблему стратегією (Konaszewski et al., 2021). У дослідженні В. Плохих (2023) встановлено, що з "проблемними" особистісними властивостями і станами (невротичністю, депресивністю, дратівливістю, спонтанною та реактивною агресивністю,

to attract societal resources to address their problems while also having difficulties controlling their emotions and actions. Benevolent people are less likely to turn to antisocial behavior to address their problems, which considerably increases the effectiveness of their coping.

However, some of the conclusions on the correlation between personality traits and coping are questionable. J. David, J. Suls (1999), and Hooker et al. (1994) found no significant correlations between certain personality traits (agreeableness, conscientiousness, openness) and coping. The authors of these studies found no significant correlation between extraversion and problem-oriented coping (O'Brien, DeLongis, 1996; Hooker et al., 1994) or more generally adaptable types of emotion-oriented coping, such as seeking support and accepting responsibility (David, Suls, 1999; O'Brien, DeLongis, 1996).

Nevertheless, the results of our research, as well as those of many others, give solid evidence that basic personality traits have a major influence on the selection of coping strategies, confirming the first hypothesis.

As previously stated, several studies have been conducted to investigate the correlation between personality traits and coping strategies. Much less attention has been paid to analyzing this issue in terms of character accentuations. Our findings supported S. Stanibula's (2020) findings on the utilization of confrontational coping by demonstrative, rigid, hyperthymic, and excitable accentuation types. The rest of the correlations were not confirmed.

Individuals with the hyperthymic character accentuation, who, according to K. Leonhard (Leonhard, 1976), are upbeat, frivolous, lively, restless, and energetic, had the most diverse palette of coping strategies. They are assertive, plan ways to overcome a problem and do not avoid solving it, but they can use confrontation, sometimes change their perspective of the situation in an optimistic direction, are good at using the resources and help of others while also being able to function without it.

Persons with the excitable character accentuation ranked second in terms of the number of copings. They have a tendency to avoid the problem, be aggressive, and behave

емоційною лабільністю, невпевненістю в собі) прямо корелює копінг-поведінка, яка орієнтована на емоційне реагування в стресових ситуаціях (Плохих, 2023).

Відкритість новому досвіду також тісно пов'язана з долаючою поведінкою. Люди допитливі, з широкими інтересами, які не бояться змін, ретельніше планують розв'язання проблеми, здатні змінити своє ставлення до ситуації, позитивно її переосмисливши, витримують баланс між правами та відповідальністю, не уникають конструктивного вирішення проблем. Відповідно при домінуванні зазначених базових особистісних рис зростає ефективність долаючої поведінки.

В осіб з вираженими рисами екстраверсії та доброзичливості спостерігаються протилежні тенденції щодо використання копінгів конфронтації, агресивної поведінки та обережних дій. Можливо, це пов'язано з тим, що екстраверти у складних ситуаціях шукають підтримку інших, намагаючись залучити ресурси соціуму до розв'язання своїх проблем, проте при цьому їм важко контролювати свої емоції та дії. Доброзичливі люди не схильні вирішувати свої проблеми, вдаючись до асоціальних дій, що суттєво підвищує ефективність їхніх копінгів.

Значимо, однак, що частина висновків щодо взаємозв'язку між рисами особистості та копінгом є дискусійні. Дослідники J. David, J. Suls (1999), Hooker et al. (1994) не змогли знайти істотний зв'язок між деякими рисами особистості (приятність, сумлінність, відкритість) та копінгамі. Авторами цих досліджень не виявлено значущого взаємозв'язку між екстраверсією та проблемно-орієнтованим подоланням (O'Brien, DeLongis, 1996; Hooker et al., 1994) або загалом адаптивними формами емоційно-орієнтованого подолання, такими як пошук підтримки та прийняття відповідальності (David, Suls, 1999; O'Brien, DeLongis, 1996).

Проте, результати нашого дослідження та багатьох інших дають переконливі докази того, що базові особистісні риси мають значний вплив на вибір копінг-стратегій, і тим самим підтверджують першу гіпотезу.

Взаємозв'язок властивостей особистості

rashly at the first “call of an angry soul”. In contrast to the hyperthymic type, they rarely handle problems by actively analyzing the situation and planning actions that take into account experience and personal resources, which can lead to a decrease in constructive behavior. The “Factors Influencing the Selection of Destructive Coping” factor confirmed this. The excitable type of character accentuation can lead to a destructive attitude since it is marked by low contact in communication, a tendency to unjustified aggressiveness, irritation, inconstancy, and lack self-control. The selection of non-constructive coping behaviors is the result of unwarranted hostility and harshness toward people.

Low-contact, silent pessimists of the dysthymic type, who were included in our study group, showed an escape-avoidance tendency, and as a result, they are unable to see something positive in the situation and do not seek assistance in the social environment. Individuals who are anxious, as well as those who are dysthymic, avoid the problem; nonetheless, they are not characterized by careful preparation of their activities, and they have difficulty defending their boundaries. The demonstrative type seeks to overcome challenging problems by confrontation, avoiding social engagement while successfully defending their own interests without bothering others.

Persons with cyclothymic, exalted, rigid and pedantic accentuation had a limited repertoire of coping strategies. Individuals with cyclothymic and exalted accentuations are prone to mood swings and have an unstable method of communicating with others. Cyclothymic people frequently try to avoid dealing with the situation, convincing themselves that it is not worth dealing with or that it does not exist at all, and may show aggressive behavior. The exalted type presents a similar picture: they either avoid the problem or try to harm others. Individuals who are rigid and pedantic showed a predictable attachment to only one coping strategy. As a result, pedantic people tend to always act cautiously, but the rigid type prefers confrontation to alleviate stress. It should be mentioned that for sensitive and vulnerable emotional individuals who participated in our study, no correlations with

та копінг-стратегій, як зазначалось вище, було розглянуто в багатьох дослідженнях. Аналізуванню цього питання у ракурсі акцентуацій характеру приділено значно менше уваги. Наші результати підтвердили висновки S. Stanibula (2020), щодо використання конфронтаційний копінгу демонстративним, застрягаючим, гіпертимним і збудливим типами акцентуації. Решта зв'язків не підтвердились.

Найрізноманітнішою палітрою копінг-стратегій володіють особи з гіпертимною акцентуацією характеру, які, за визначенням К. Леонгарда (Leonhard, 1976), є оптимістичні, легковажні, активні, непосидючі, енергійні. Вони схильються до асертивності, планують шляхи подолання проблеми і не тікають від її вирішення, проте можуть вдатися до конфронтації, часом змінюють своє бачення ситуації в оптимістичному напрямку, ладні скористатися ресурсами і допомогою інших, а водночас легко можуть обійтися і без неї.

Друге місце за кількістю копінгів мають особи зі збудливою акцентуацією характеру. Вони мажуть тікати від проблеми, схилитися до агресії, діяти імпульсивно за першим “покликом розгніваної душі”. На відміну від гіпертимного типу, у разі виникнення проблемної ситуації, вони переважно не вирішують її шляхом цілеспрямованого аналізування ситуації і планування дій з урахуванням досвіду та власних ресурсів і це може призвести до зниження конструктивності поведінки. Це підтверджується фактором “Чинники вибору деструктивних копінгів”. Спонукаючи до деструктивної позиції цілком може збудливий тип акцентуації характеру, якому властива низька контактність у спілкуванні, схильність до невиправданої агресії, дратівливість, непостійність та низький самоконтроль. Результатом необґрунтованої агресивності та недобррозичливості до людей є вибір неконструктивних способів долаючої поведінки.

Малоконтактні, мовчазні песимісти дистимного типу, що потрапили у групу учасників нашого дослідження, виявили схильність до втечі-уникнення, і відповідно вони не здатні побачити в ситуації щось позитивне та не вдаються до пошуку допомоги в соціальному довір'ї. Тривожні особи, так само,

coping strategies were found. However, according to the factor “Factors Influencing the Selection of Socially Oriented Strategies”, it was discovered that emotionally sensitive, altruistic, emotional persons are prone to pity and sympathy, despite usually having a small circle of friends, look for resources both in society and in the crisis situation. They are capable not only of rethinking their own experience, but also of transforming a negative one into an incentive for personal growth.

These results confirmed the second hypothesis, which stated that under stressful situations, people with different forms of character accentuation will utilize a different repertoire of coping strategies: some of them – broader, while others – narrower.

The results of the research also confirmed the third hypothesis: the **excitable type** of accentuation is a predictor of destructive coping (confrontational and avoidant); and the **emotional type** of accentuation is a predictor of the choice of socially oriented constructive coping strategies.

Our research also shows that with a low level of parental education, a person begins to rely on wise, cautious coping activities, willful suppression and restraint of one's emotions, striving for self-discipline and self-control. It can be assumed that the smaller foundation of previous generation's educational background a person has, the more evident tendencies towards insecurity in one's own self-worth are revealed, the emotional detachment increases, the desire to hide one's emotions from acquaintances, the fear of making mistakes, the trust in oneself and others decreases, that leads to a desire to control one's behavior. As a result, the level of education of parents can be regarded as a probable factor in the selection of self-control as a coping strategy.

Here is a summary of the study's results. The content of **distancing** as coping is a person's subjective lowering of the problem's relevance and level of emotional involvement in it. Personal dispositions include a lack of conscientiousness, disrespect for moral values, and a lack of accountability for one's conduct. **Self-control** as a coping behavior approach is the subject's willful suppression and limitation of their own emotions, the desire for self-control. Introversion, immersion in one's own inner world, predisposition to introspection and self-reflection, closedness,

як і дистимні, вдаються до уникнення проблеми, водночас їм не притаманне ретельне планування своєї діяльності і їм вони важко відстоюють свої межі. Демонстративний тип воліє долати складні ситуації за допомогою конфронтації, уникаючи соціальної взаємодії і при цьому може успішно відстоювати власні інтереси без порушення чужих.

Найбідніший репертуар копінг-стратегій в осіб з циклотимною, екзальтованою, застрягаючою та педантичною акцентуацією. Особи, що характеризуються циклотимною та екзальтованою акцентуаціями схильні до частоті зміни настрою та нестабільні у манері спілкування з іншими. Циклотимні особи найчастіше намагаються ухилитися від розв'язання проблеми, переконують себе, що не варто нею займатися, або що її зовсім не існує, можуть вдаватися до агресивних дій. Аналогічну картину бачимо й в екзальтованого типу: вони або тікають від проблеми, або намагаються нанести шкоду іншим. Особи застрягаючого та педантичного типу цілком прогнозовано показали свою прихильність лише до однієї копінг-стратегії. Так, педантичні особи воліють завжди діяти обережно, а застрягаючий тип вибирають конфронтацію як засіб долаття напруження. Зазначимо, що для чутливих та вразливих емотивних осіб, які брали участь у нашому дослідженні, не було виявлено кореляцій з копінг-стратегіями. Проте згідно фактору “Чинники вибору соціально спрямованих стратегій” з'ясовано, що емоційно чутливі, альтруїстичні, схильні до жалю і співчуття емотивні особи, незважаючи на зазвичай невелике коло друзів, у складних життєвих ситуаціях шукають ресурсів як в соціумі, так і в самій кризовій ситуації, здатні не лише переосмислити власний досвід, а й трансформувати негативний в стимул до особистісного зростання.

Цими результатами підтверджується друга гіпотеза про те, що в стресових ситуаціях особи з різними типами акцентуації характеру будуть використовувати різний репертуар копінг-стратегій: одні ширший, другі – вузький.

Результати дослідження підтвердили також третю гіпотезу: схильність до **збудливого**

caution, tendency to weigh decisions for a long time, desire for clarity, pedantry are examples of personal self-control dispositions.

Accepting responsibility as a coping strategy entails acknowledging one's personal involvement to the genesis of a problem and accepting responsibility for its resolution. Personal dispositions include mood swings, impulsiveness, and impatience. **Positive reappraisal** refers to the lessening of unpleasant experiences associated with an issue as a result of a positive reinterpretation of the circumstance, or a change in one's attitude toward the problem. This strategy's personal dispositions can include cordiality, emotionality, altruism, diligence, empathy, tact, activity, optimism, flexibility, stubbornness, tenacity, compassion, the capacity to cooperate, the need for strong emotional ties, and inclination toward "immerse" in details. As a coping mechanism, **confrontation** entails the individual's performing certain actions targeted at changing the circumstance or reacting to negative emotions. Emotionality, vulnerability, the need of closeness, suspiciousness, offensiveness, the desire to dominate, high egocentrism, the need of constant attention, the desire to stand out, a tendency to inflated self-esteem, spontaneity, unreliability, conflict, and a tendency to compete are personal dispositions of this strategy.

The **search for social support** entails the use of outside social resources as well as the assistance of others. A tendency to deep and long-lasting experiences, sympathy, softness, desire to help, altruism, the ability to experience other people's feelings as one's own, conformity, painful offensiveness, a tendency to affect, sympathy, a tendency to cooperate, trustworthiness, sociability, a tendency to seek external stimulation in communication, talkativeness, seeking attention are personal dispositions of this coping. Numerous studies have found that adaptive personality traits like optimism, resilience, and internal locus of control are closely linked to this active, constructive coping strategy (Duhachek, Kelting, 2009; Carver, Connor-Smith, 2010; Penley, Tomaka, 2002).

Denial of the situation, daydreaming, distraction, and so on are all examples of **escape-avoidance**. Anxiety, fears, obligation, vulnerability,

типу акцентуації є предикторами деструктивних копінгів (конфронтаційного та уникаючого); **емотивний** тип акцентуації можна вважати предиктором вибору соціально спрямованих конструктивних копінг-стратегій.

З нашого дослідження також впливає, що при невисокому рівні освіченості батьків, людина починає вдаватися до обачливих, обережних копінг-дій, до цілеспрямованого придушення і стримування власних емоцій, прагнення самовладання і самоконтролю. Можна припустити, що чим менший у людини підмуришок освітніх надбань попереднього покоління, тим яскравіше виявляються тенденції до невпевненості у власній самоцінності, збільшується емоційна відстороненість, прагнення приховати власні емоції від знайомих, страх робити помилки, зменшується довіра до себе та інших, що, в підсумку, призводить до бажання контролювати свою поведінку. Відтак рівень освіти батьків можна розглядати як ймовірний чинник вибору самоконтролю як стратегії долаючої поведінки.

Підведемо підсумки проведеного дослідження. Змістом **дистанціювання** як копінгу є суб'єктивне зниження особою значущості проблеми та ступеня емоційної залученості в неї. Особистісні диспозиції: відсутність сумлінності, ігнорування моральних принципів та відсутність відповідальності за свої дії. Змістом **самоконтролю** як стратегії долаючої поведінки є цілеспрямоване придушення і стримування суб'єктом власних емоцій, прагнення самовладання. Особистісними диспозиціями самоконтролю може бути інтровертованість, заглибленість у власний внутрішній світ, схильність до рефлексії та саморефлексії, замкненість, обережність, схильність довго зважувати рішення, прагнення до чіткості, педантизм. **Прийняття відповідальності** як копінг полягає у визнанні особистого внеску у появу проблеми та прийняття обов'язку щодо її вирішення. Особистісні диспозиції: нестійкість настроїв, імпульсивність, драгтивність. **Позитивна переоцінка** – це зменшення негативних переживань, пов'язаних з проблемою, завдяки позитивному переосмисленню цієї ситуації, зміни свого ставлення до проблеми. Особистісними

self-criticism, inability to resist, confusion, combination of seriousness and romance, emotional instability, need of attention, instability of self-esteem, spontaneity, unreliability, fear of the new and unusual, rigidity are personal dispositions of the avoidance strategy. C. Sica et al. (2021) found similar results: maladaptive personality traits, notably neuroticism are associated with avoidance strategies.

A **problem-solving planning** consists of a deliberate and systematic appraisal of the situation and potential course of action. This coping strategy is characterized by the following personal dispositions: optimism, general satisfaction with life, emotional stability, prudence, criticality and self-criticism, organization, dependability, stubbornness, tenacity, and openness to new experiences.

When a person withdraws from the community of people and avoids social interaction, tending to **antisocial actions**, they are characterized by the following personal dispositions: optimism, frivolity, initiative, determination, rejection of others' initiative, desire to dominate, domineering, desire to assert oneself at the expense of others, unreliability, flexibility, spontaneity, conflict, and tendency to compete.

Manipulative actions are used when a person influences others through the hidden implementation of their ideas, utilizing others as a means to attain their own aim. The latter is distinguished by the following characteristics: activity, frivolity, optimism, an easy attitude toward problems, impulsiveness, the tendency to be carried away quickly, the willingness to use people to suit one's own desires, curiosity, positive assessment of the new and unexpected. Individuals who prefer to **act carefully**, making balanced and considered decisions in order to avoid harming others or the environment, are more likely to have traits such as self-control, self-reflection, poise, analytical ability, introversion, self-absorption, courtesy, naivety, humility, trustworthiness, and altruism. When **assertive actions** dominate in stressful situations, when a person defends their own positions and interests without violating the boundaries of others or encroaching on other people's resources, these are most likely people who are distinguished by

диспозиціями цієї стратегії можуть виступати сердечність, емоційність, альтруїзм, старанність, емпатійність, тактовність, активність, оптимізм, гнучкість, впертість, наполегливість, співчутливість, здатність до кооперації, потреба у глибоких душевних стосунках, схильність "занурюватися" в деталі. **Конфронтація** як копінг-стратегія полягає у здійсненні суб'єктом конкретних дій, спрямованих на зміну ситуації або на відреагування негативних емоцій. Особистісними диспозиціями даної стратегії є емоційність, вразливість, потреба душевної близькості, підозрілість, образливість, бажання домінувати, високий егоцентризм, потреба у постійній увазі, бажання виділятися, схильність до завищеної самооцінки, спонтанність, ненадійність, конфліктність, схильність до конкуренції. **Пошук соціальної підтримки** – це залучення зовнішніх соціальних ресурсів і допомоги інших. Особистісними диспозиціями цього копіngu є схильність до глибоких і тривалих переживань, співчутливість, м'якість, бажання допомогти, альтруїзм, здатність переживати чужі почуття, як власні, конформність, хвороблива образливість, схильність до афектів, співчуття, схильність до кооперації, довірливість, комунікабельність, тенденція шукати зовнішню стимуляцію в комунікації, балакучість, пошук уваги. У багатьох дослідженнях показано, що такі адаптивні риси особистості, як оптимізм, витривалість і внутрішній локус контролю тісно пов'язані з цією активною конструктивною стратегією подолання (Duhachek, Kelting, 2009; Carver, Connor-Smith, 2010; Penley, Tomaka, 2002).

Втеча-уникнення простежується у запереченні проблеми, фантазуванні, відволіканні тощо. Особистісними диспозиціями стратегії уникання є тривожність, страхи, обов'язковість, вразливість, самокритичність, невміння дати опір, розгубленість, поєднання серйозності і романтичності, емоційна нестійкість, потреба в увазі, нестійкість самооцінки, спонтанність, ненадійність, страх нового та незвичного, ригідність. Подібні результати отримані у дослідженні C. Sica et al. (2021): дезадаптивні риси особистості, зокрема, нейротизм є взаємопов'язаний зі стратегією уникнення.

emotional stability, optimism, self-respect, self-confidence, their capabilities and resources, they are easily perceive new things, have a craving for the unusual, are easy to accept changes, and plan their behavior. If a person resorts to **aggressive actions**, commits violence, or attempts to harm others when dealing with difficult life situations, this is associated with such personal dispositions as unpredictability, poor self-control in anger, irritability, intemperance in passions, suspiciousness, self-confidence, increased demands on others, rigidity, unreliability, proclivity for competition, and conflict.

The first finding is that in order to handle a tough or stressful circumstance, a person adopts strategies that are heavily influenced by their own traits and character accentuations. So the question is whether those dependencies are transitive. Will the adoption of a specific coping strategy contribute to the establishment of appropriate characterological and personality traits in a person if personality traits and character accentuations are predictors of coping strategies? Additional research is required to answer these questions.

Conclusions

This study investigated what personal dispositions lead to the usage of specific coping strategies. The concept that the selection of coping strategies is determined by a person's basic traits was proven. Individuals with prominent conscientiousness prefer planning strategies and aggressive actions; persons who lack goodwill and friendliness in their relationships are prone to confrontational and avoidant coping.

The evidence was given to the second hypothesis. Individuals with the hyperthymic type of character accentuation (tendency to confrontation, search for social support, problem-solving planning, positive reappraisal, assertive actions, antisocial actions, reluctance to avoid) had the broadest repertoire of coping strategies; those with the pedantic type of character accentuation (tendency to careful actions) had the narrowest repertoire of coping strategies. People with emotional accentuation require specific attention since they have neither a broad nor narrow repertoire of coping strategies. We believe this is due to inclination toward powerful,

Планування розв'язання проблеми полягає у цілеспрямованому і систематичному аналізуванні ситуації і можливих варіантів поведінки. Для цього копінгу характерними є такі особистісні диспозиції: оптимізм, задоволеність життям загалом, емоційна стабільність, розважливність, критичність та самокритичність, організованість, надійність, впертість, наполегливість, відкритість новому досвіду.

Якщо людина, долаючи життєві труднощі, відсторонюється від спільноти людей і уникає соціальної взаємодії, схильючись до **асоціальних дій**, її характеризують такі особистісні диспозиції: оптимізм, легковажність, ініціативність, рішучість, неприйняття ініціативи інших, бажання домінувати, владність, бажання самостверджуватися за рахунок інших, ненадійність, гнучкість, спонтанність, конфліктність та схильність до конкуренції. Якщо вона впливає на інших через приховане впровадження своїх намірів, використання інших як засобу досягнення власної мети, вдаючись до **маніпулятивних дій**, то її характеризує активність, легковажність, оптимізм, легке ставлення до проблем, імпульсивність, здатність легко захоплюватися, здатність використовувати інших для задоволення власних потреб, цікавість, схвальне сприйняття нового, незвичного. Якщо особи надають перевагу **обережним діям**, здійснюючи виважені та обдумані рішення з метою не нашкодити іншим або довкіллю, їм найімовірніше притаманні такі особистісні диспозиції, як самоконтроль, саморефлексія, виваженість, здатність до аналізування, інтровертованість, самозаглиблення, вихованість, наївність, покірність, довірливість, альтруїзм. При домінуванні **асертивних дій** у стресових ситуаціях, коли людина відстоює власні позиції та інтереси без порушення кордонів інших та зазіхання на чужі ресурси, то це найвірогідніше люди, які вирізняються емоційною стабільністю, оптимізмом, самоповагою, впевненістю в собі, своїх можливостях і ресурсах, вони легко сприймають нове, мають тягу до незвичного, легкі у прийнятті змін, планують свою поведінку. Якщо ж людина при вирішенні складних життєвих ситуацій вдається до **агресивних дій**, здійснюючи насильство,

intense emotions, which inhibit good functioning in numerous aspects of life and direct coping.

The third hypothesis was confirmed. The hyperthymic type of accentuation influenced the choice of constructive problem-focused coping planning strategies while solving difficulties and assertive actions. The excitable type of accentuation, which can lead to antisocial and violent actions, influenced the selection of a non-constructive problem-focused confrontation strategy and a non-constructive emotionally focused avoidance strategy. The emotional type of accentuation influences the selection of constructive emotionally oriented tactics for seeking social support, making social interactions, and positive reappraisal. Thus, different types of character accentuation influence the selection of constructive/non-constructive problem-focused and emotionally focused coping strategies.

It was also discovered that people whose parents have low levels of education had a tendency to use self-control as an active emotionally oriented coping strategy.

The findings obtained allow one to predict a person's response in stressful situations based on their particular dispositions and can contribute to the development of efficient ways of psychological assistance and correction of a behavioral reaction.

Prospects for future research on the given subject could involve investigating the impact of other factors, such as the social environment, personal resources, and situational circumstances, on the association between character accentuations and coping strategies. It could be promising, for example, to explore how social support or the availability of resources influence the use of specific coping strategies in people with various types of character accentuations. Furthermore, the study might be broadened to include a wider spectrum of demographics, such as different age groups and cultural contexts.

References

- Agbaria, Q., & Mokh, A. A. (2022). Coping with Stress During the Coronavirus Outbreak: the Contribution of Big Five Personality Traits and Social Support. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 20, 1854–1872. <https://doi.org/10.1007/s11469-021-00486-2>

намагається нанести шкоду іншому, то це пов'язано з такими особистісними диспозиціями, як непередбачуваність, слабкий самоконтроль у гніві, дратівливість, нестриманість у захопленнях, підозрливість, самовпевненість, підвищені вимоги до інших, ригідність, ненадійність, схильність до конкуренції, конфліктність.

Згідно підсумків найперше, це те що людина для додання скрутної або напруженої ситуації обирає стратегії, що у значній мірі залежать від її особистісних рис та особливостей акцентуацій характеру. А отже, постає питання чи ті залежності транзитивні? Якщо копінг-стратегії мають своїми предикторами особистісні риси та акцентуації характеру, то чи застосування певної копінг-стратегії буде сприяти формуванню у людини відповідних характерологічних та особистісних особливостей? Щоб отримати відповіді на ці питання, необхідно провести додаткове дослідження.

Висновки

У даному дослідженні з'ясовано, які особистісні диспозиції спонукають людину застосовувати ті чи інші копінг-стратегії. Підтверджена гіпотеза про те, що вибір копінг-стратегій залежить від базових особистісних рис людини. До вибору стратегій планування і асертивних дій схиляються особи з вираженою сумлінністю; до конфронтаційного та уникаючого копінгів схильні люди, яким у стосунках бракує доброзичливості та привітності.

Доказову базу отримала друга гіпотеза. Найширший репертуар копінг-стратегій характеризує осіб з гіпертимним типом акцентуації характеру (схильність до конфронтації, пошуку соціальної підтримки, планування розв'язання проблеми, позитивна переоцінка, асертивні дії, асоціальні дії, не схильність до уникання); найвужчий – з застрягаючим (схильність до конфронтації) і педантичним (схильність до обережних дій). Особливої уваги потребують особи із емотивним типом акцентуації, оскільки у них не спостерігається жодного репертуару копінг-стратегій, ні широкого, ні вузького. Припускаємо, що це пояснюється схильністю до сильних

- Carver, C. S., & Connor-Smith, J. (2010). Personality and coping. *Annual Review of Psychology*, 61, 679–704. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.093008.100352>
- Chen, X., Liu, T., Luo, J., & Ren, S. (2020). Data for teenagers' stressor, mental health, coping style, social support, parenting style and self-efficacy in South China. *Data in brief*, 29, 105202. <https://doi.org/10.1016/j.dib.2020.105202>
- Compas, B. E., Connor-Smith, J. K., Saltzman, H., Thomsen, A. H., & Wadsworth, M. E. (2001). Coping with stress during childhood and adolescence: problems, progress, and potential in theory and research. *Psychological bulletin*, 127(1), 87. <http://dx.doi.org/10.1037/0033-2909.127.1.87>
- David, J. P., & Suls, J. (1999). Coping efforts in daily life: role of big five traits and problem appraisals. *Journal of personality*, 67(2), 265–94. <https://doi.org/10.1111/1467-6494.00056>
- Didkovska, L. I. (2014). Psykholohichni osoblyvosti kopinh-stratehii pidlitkiv iz riznym sotsialno-psykholohichnym statusom u klasi [Psychological features of coping strategies of adolescents with different socio-psychological status in the classroom]. *Zbirnyk naukovykh prats "Problemy suchasnoi psykholohii" – Collection of scientific works "Problems of modern psychology"*, (24), 191–202. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pspl_2014_24_19
- Duhachek, A., & Kelting, K. (2009). Coping repertoire: Integrating a new conceptualization of coping with transactional theory. *Journal of Consumer Psychology*, 19(3), 473–485. <https://doi.org/10.1016/j.jcps.2009.04.001>
- Finstad, G. L., Giorgi, G., Lulli, L. G., Pandolfi, C., Foti, G., León-Perez, J. M., & Mucci, N. (2021). Resilience, coping strategies and posttraumatic growth in the workplace following COVID-19: A narrative review on the positive aspects of trauma. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(18), 9453. <https://doi.org/10.3390/ijerph18189453>
- Goldstein, E. G. (2020). Ego psychology and object relations theory. In book: *Paradigms of clinical social work* (pp. 19–43). Routledge. <https://www.sciencegate.app/document/10.4324/9781003070221-4>
- Graves, B. S., Hall, M. E., Dias-Karch, C., Haischer, M. H., & Apter, C. (2021). Gender differences in perceived stress and coping among college students. *PloS one*, 16(8), e0255634. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0255634>
- Greer, J. A., Applebaum, A. J., Jacobsen, J. C., Temel, J. S., & Jackson, V. A. (2020). Understanding and addressing the role of coping in palliative care for patients with advanced cancer. *Journal of clinical oncology*, 38(9), 915. <https://doi.org/10.1200/jco.19.00013>
- Haan, N. (2013). Coping and defending: Processes of self-environment

інтенсивних емоцій, які перешкоджають ефективному функціонуванню у різних сферах життя та копінгу безпосередньо.

Підтверджена третя гіпотеза: вибір конструктивних проблемно сфокусованих копінг-стратегій планування при розв'язанні проблем і асертивних дій залежить від гіпертимного типу акцентуації; неконструктивної проблемно сфокусованої стратегії конфронтації та неконструктивної емоційно сфокусованої стратегії уникання – від збудливого типу акцентуації, що може призвести до асоціальних та агресивних дій; конструктивних емоційно сфокусованих стратегій пошуку соціальної підтримки, вступу в соціальні контакти та позитивної переоцінки – від емотивного типу акцентуації. Отож, вибір конструктивних/неконструктивних проблемно та емоційно сфокусованих копінг-стратегій залежить від різних типів акцентуації характеру.

Виявлено також, що схильність до самоконтролю як активної емоційно сфокусованої копінг-стратегії наявна у осіб, чий батьки мають невисокий рівень освіти.

Отримані результати дозволяють прогнозувати поведінку людини в складних ситуаціях з огляду на її особистісні диспозиції і можуть сприяти у побудові ефективних методик психологічної допомоги та корекції поведінкових реакцій.

Перспективи подальшого дослідження поставленої проблеми можуть полягати у вивченні впливу інших факторів, таких як соціальне середовище, особистісні ресурси та ситуаційні чинники, на взаємозв'язок між акцентуаціями характеру і копінг-стратегіями. Наприклад, можна дослідити, як соціальна підтримка або доступність ресурсів впливають на використання конкретних копінг-стратегій у людей з різними типами акцентуацій характеру. Додатково, можна розширити дослідження шляхом включення більш широкого спектру популяції, включаючи різні вікові групи та культурні контексти.

Список використаних джерел

- Agbaria Q., Mokh A. A. Coping with Stress During the Coronavirus Outbreak: the Contribution of Big Five Personality Traits and Social Support. *International Journal of Mental Health and Addiction*. 2022.

- organization. Elsevier. <https://www.perlego.com/book/1896563/coping-and-defending-processes-of-selfenvironment-organization-pdf>
- Herman, K. C., Sebastian, J., Reinke, W. M., & Huang, F. L. (2021). Individual and school predictors of teacher stress, coping, and wellness during the COVID-19 pandemic. *School psychology, 36*(6), 483. <https://doi.org/10.1037/spq0000456>
- Ho, C. S., Chua, J., & Tay, G. W. (2022). The diagnostic and predictive potential of personality traits and coping styles in major depressive disorder. *BMC psychiatry, 22*(1), 1–12. <https://doi.org/10.1186/s12888-022-03942-y>
- Hooker, K., Frazier, L. D., & Monahan, D. J. (1994). Personality and coping among caregivers of spouses with dementia. *The Gerontologist, 34*(3), 386–392. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1093/geront/34.3.386>
- Kompleksne doslidzhennia: yak viina zminyła mene ta kraïnu: sotsiologichna hrupa “Reitynh” [Internet resource: Comprehensive study: how the war changed me and the country: sociological group “Rating”]. Retrieved from https://ratinggroup.ua/research/ukraine/kompleksne_dosl_dzhennya_yak_v_yna_zm_nila_mene_ta_kra_nu_p_dsumki_roku.html?fbclid=IwAR3el-0Hp0IMu5jDxM-PMkG5HqfhD-6D0yL3BC_gyj07FYgUaEmdXjHu8wdA9
- Konaszewski, K., Kolemba, M., & Niesiobędzka, M. (2021). Resilience, sense of coherence and self-efficacy as predictors of stress coping style among university students. *Current psychology, 40*, 4052–4062. <https://doi.org/10.1007/s12144-019-00363-1>
- Leguizamo, F., Olmedilla, A., Núñez, A., Verdaguer, F. J. P., Gómez-Espejo, V., Ruiz-Barquín, R., & García-Mas, A. (2021). Personality, coping strategies, and mental health in high-performance athletes during confinement derived from the COVID-19 pandemic. *Frontiers in public health, 8*, 561198. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2020.561198>
- Leonhard, K. (1976). Akzentuierte Persönlichkeiten. VEB Verlag Volk und Gesundheit.
- Livneh, H., & Wilson, L. M. (2003). Coping strategies as predictors and mediators of disability-related variables and psychosocial adaptation: An exploratory investigation. *Rehabilitation Counseling Bulletin, 46*(4), 194–208. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1177/003435520304600401>
- Marcisz-Dyla, E., Dąbek, J., Irzyniec, T., & Marcisz, C. (2022). Personality Traits, Strategies of Coping with Stress and Psychophysical Wellbeing of Surgical and Non-Surgical Doctors in Poland. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 19*(3), 1646. <https://doi.org/10.3390/ijerph19031646>
- Vol. 20. P. 1854–1872. <https://doi.org/10.1007/s11469-021-00486-2>
- Carver C. S., Connor-Smith J. Personality and coping. *Annual Review of Psychology.* 2010. Vol. 61. P. 679–704. <https://doi.org/10.1146/annurevpsych.093008.100352>
- Chen X., Liu T., Luo J., Ren S. Data for teenagers’ stressor, mental health, coping style, social support, parenting style and self-efficacy in South China. *Data in brief.* 2020. Vol. 29. e105202. <https://doi.org/10.1016/j.dib.2020.105202>
- Compas B. E., Connor-Smith J. K., Saltzman H., Thomsen A. H., Wadsworth, M. E. Coping with stress during childhood and adolescence: problems, progress, and potential in theory and research. *Psychological bulletin.* 2001. Vol. 127(1). P. 87. <http://dx.doi.org/10.1037/0033-2909.127.1.87>
- David J. P., Suls J. Coping efforts in daily life: role of big five traits and problem appraisals. *Journal of personality.* 1999. Vol. 67(2). P. 265–94. <https://doi.org/10.1111/1467-6494.00056>
- Duhachek A., Kelting K. Coping repertoire: Integrating a new conceptualization of coping with transactional theory. *Journal of Consumer Psychology.* 2009. Vol. 19(3). P. 473–485. <https://doi.org/10.1016/j.jcps.2009.04.001>
- Finstad G. L., Giorgi G., Lulli L. G., Pandolfi C., Foti G., León-Perez J. M., Mucci N. Resilience, coping strategies and posttraumatic growth in the workplace following COVID-19: A narrative review on the positive aspects of trauma. *International Journal of Environmental Research and Public Health.* 2021. Vol. 18. P. 9453. <https://doi.org/10.3390/ijerph18189453>
- Goldstein E. G. Ego psychology and object relations theory. In book: Paradigms of clinical social work. Routledge, 2020. P. 19–43. <http://dx.doi.org/10.1201/9781003070221-4>
- Graves B. S., Hall M. E., Dias-Karch C., Haischer M. H., Apter C. Gender differences in perceived stress and coping among college students. *PloS one.* 2021. Vol. 16(8). e0255634. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0255634>
- Greer J. A., Applebaum A. J., Jacobsen J. C., Temel J. S., Jackson V. A. Understanding and addressing the role of coping in palliative care for patients with advanced cancer. *Journal of clinical oncology.* 2020. Vol. 38(9). P. 915. <https://doi.org/10.1200/jco.19.00013>
- Haan N. Coping and defending: Processes of self-environment organization. Elsevier, 2013. <https://www.perlego.com/book/1896563/coping-and-defending-processes-of-selfenvironment-organization-pdf>
- Herman K. C., Sebastian J., Reinke W. M., Huang F. L. Individual and school predictors of teacher stress,

- Maresca, G., Corallo, F., Catanese, G., Formica, C., & Lo Buono, V. (2022). Coping strategies of healthcare professionals with burnout syndrome: a systematic review. *Medicina*, 58(2), 327. <https://doi.org/10.3390/medicina58020327>
- Mattson, E., James, L., & Engdahl, B. (2018). Personality factors and their impact on PTSD and post-traumatic growth is mediated by coping style among OIF/OEF veterans. *Military medicine*, 183(9-10), e475–e480. <https://doi.org/10.1093/milmed/usx201>
- Moos, R. H., & Holahan, C. J. (2003). Dispositional and contextual perspectives on coping: Toward an integrative framework. *Journal of clinical psychology*, 59(12), 1387–1403. <https://doi.org/10.1002/jclp.10229>
- Mykhliuk, E.I. (2016). Psykhologichni osoblyvosti profesiino zumovlenykh aktsentuatsii riaturalnykhiv [Psychological features of professionally determined accentuations of rescuers].
- O'Brien, T. B., & DeLongis, A. (1996). The interactional context of problem-, emotion-, and relationship-focused coping: the role of the big five personality factors. *Journal of personality*, 64(4), 775–813. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1996.tb00944.x>
- Partyko, T. B. & Skalska, O. I. (2020). Emotsiino-volovi resursy stresostiikosti u viiskovosluzhbovtsiv [Emotional and volitional resources of stress resistance in military personnel]. Psykhologichnyi chasopys: naukovyi zhurnal
- Patil, S. T., Datar, M. C., Shetty, J. V., & Naphade, N. M. (2021). "Psychological consequences and coping strategies of patients undergoing treatment for COVID-19 at a tertiary care hospital": a qualitative study. *Asian Journal of Social Health and Behavior*, 4(2), 62–68. http://dx.doi.org/10.4103/shb.shb_5_21
- Penley, J. A., & Tomaka, J. (2002). Associations among the Big Five, emotional responses, and coping with acute stress. *Personality and individual differences*, 32(7), 1215–1228. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(01\)00087-3](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(01)00087-3)
- Pichurin, V. (2015). Coping strategies and psychological readiness of students for professional work. *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*, 19(2), 53–9. <https://doi.org/10.15561/18189172.2015.0209>
- Plokhikh, V. V. (2023). Relationship between coping behavior and students' perceptions of the passage of time. *Insight: the psychological dimensions of society*, 9, 72–93. <https://doi.org/10.32999/KSU2663-970X/2023-9-5>
- Prentice, C., Zeidan, S., & Wang, X. (2020). Personality, trait EI and coping with COVID-19 measures. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, coping, and wellness during the COVID-19 pandemic. *School psychology*. 2021. Vol. 36(6). P. 483. <https://doi.org/10.1037/spq0000456>
- Ho C. S., Chua J., Tay G. W. The diagnostic and predictive potential of personality traits and coping styles in major depressive disorder. *BMC psychiatry*. 2022. № 22(1). P. 1–12. <https://doi.org/10.1186/s12888-022-03942-y>
- Hooker K., Frazier L. D., Monahan D. J. Personality and coping among caregivers of spouses with dementia. *The Gerontologist*. 1994. Vol. 34(3). P. 386–392. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1093/geront/34.3.386>
- Konaszewski K., Kolemba M., Niesiołędzka M. Resilience, sense of coherence and self-efficacy as predictors of stress coping style among university students. *Current psychology*. 2021. Vol. 40. P. 4052–4062. <https://doi.org/10.1007/s12144-019-00363-1>
- Leguizamo F., Olmedilla A., Núñez A., Verdaguer F. J. P., Gómez-Espejo V., Ruiz-Barquín R., Garcia-Mas A. Personality, coping strategies, and mental health in high-performance athletes during confinement derived from the COVID-19 pandemic. *Frontiers in public health*. 2021. Vol. 8. P. 561198. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2020.561198>
- Leonhard K. Akzentuierte Persönlichkeiten. VEB Verlag Volk und Gesundheit, 1976
- Livneh H., Wilson L. M. Coping strategies as predictors and mediators of disability-related variables and psychosocial adaptation: An exploratory investigation. *Rehabilitation Counseling Bulletin*. 2003. Vol. 46(4). P. 194–208. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1177/003435520304600401>
- Marcisz-Dyla E., Dąbek J., Irzyniec T., Marcisz C. Personality Traits, Strategies of Coping with Stress and Psychophysical Wellbeing of Surgical and Non-Surgical Doctors in Poland. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2022. Vol. 19(3). P. 1646. <https://doi.org/10.3390/ijerph19031646>
- Maresca G., Corallo F., Catanese G., Formica C., Lo Buono V. Coping strategies of healthcare professionals with burnout syndrome: a systematic review. *Medicina*. 2022. Vol. 58(2). P. 327. <https://doi.org/10.3390/medicina58020327>
- Mattson E., James, L., Engdahl B. Personality factors and their impact on PTSD and post-traumatic growth is mediated by coping style among OIF/OEF veterans. *Military medicine*. 2018. Vol. 183(9-10). P. 475–480. <https://doi.org/10.1093/milmed/usx201>
- Moos R. H., Holahan C. J. Dispositional and contextual perspectives on coping: Toward an integrative framework. *Journal of clinical psychology*. 2003. Vol. 59(12). P. 1387–1403. <https://doi.org/10.1002/jclp.10229>
- O'Brien T. B., DeLongis A. The interactional context of problem-, emotion-, and relationship-focused

- 51, 101789. <https://doi.org/10.1016%2Fj.ijdr.2020.101789>
- Romero, D. H., Riggs, S. A., Raiche, E., McGuffin, J., & Captari, L. E. (2020). Attachment, coping, and psychological symptoms among military veterans and active duty personnel. *Anxiety, Stress, & Coping*, 33(3), 326–341. <https://doi.org/10.1080/10615806.2020.1723008>
- Rossi, C., De Salve, F., Agliati, M., & Oasi, O. (2022). Coping strategies and mental health: A web-based survey among the Italian population dealing with COVID-19. *Research in Psychotherapy: Psychopathology, Process, and Outcome*, 25(2). <https://doi.org/10.4081/ripppo.2022.609>
- Sica, C., Lutzman, R. D., Caudek, C., Cerea, S., Colpizzi, I., Caruso, M., & Bottesi, G. (2021). Facing distress in Coronavirus era: The role of maladaptive personality traits and coping strategies. *Personality and individual differences*, 177, 110833. <https://doi.org/10.1016%2Fj.paid.2021.110833>
- Silva, A. A. D., Freire, G. L. M., Fortes, L. D. S., Moraes, J. F. V. N. D., Carvalho, R. G. D. S., & Nascimento Junior, J. R. A. D. (2023). Coping in soccer athletes: a systematic review. *Journal of Physical Education*, 34, e3412. <http://dx.doi.org/10.4025/jphyseduc.v34i1.3412>
- Stanibula, S. (2020). Peculiarities of Coping Strategies within people with various type of accentuation of character. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia: seriia "Psihoholohiia"*, [Scientific notes of the National University "Ostroh Academy": series "Psychology"] 11, 77–81. <https://journals.oa.edu.ua/Psychology/article/download/2972/2732/5454>
- Suls, J., & Martin, R. (2005). The daily life of the garden-variety neurotic: Reactivity, stressor exposure, mood spillover, and maladaptive coping. *Journal of personality*, 73(6), 1485–1510. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2005.00356.x>
- Takács, R., Takács, S., T Kárász, J., Horváth, Z., & Oláh, A. (2021). Exploring coping strategies of different generations of students starting university. *Frontiers in psychology*, 12, 740569. <https://doi.org/10.3389%2Ffpsyg.2021.740569>
- Wróbel, A., Barańska, I., Szklarczyk, J., Majda, A., & Jaworek, J. (2023). Relationship between perceived stress, stress coping strategies, and clinical status in patients with rheumatoid arthritis. *Rheumatology International*, 43, 1665–1674. <https://doi.org/10.1007%2Fs00296-023-05367-6>
- Xiang, Y. H., Chi, X., Jiang, Y. Q., Wang, R. F., & Mo, L. (2016). Psychosomatic status, personality traits, and coping styles of bereaved and non-bereaved survivors of the 2008 Wenchuan earthquake, China. *Frontiers in psychiatry*, 7, 17. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00017>
- coping: the role of the big five personality factors. *Journal of personality*. 1996. Vol. 64(4). P. 775–813. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1996.tb00944.x>
- Patil S. T., Datar M. C., Shetty J. V., Naphade N. M. "Psychological consequences and coping strategies of patients undergoing treatment for COVID-19 at a tertiary care hospital": a qualitative study. *Asian Journal of Social Health and Behavior*. 2021. Vol. 4(2). P. 62. http://dx.doi.org/10.4103/shb.shb_5_21
- Penley J. A., Tomaka J. Associations among the Big Five, emotional responses, and coping with acute stress. *Personality and individual differences*. 2002. Vol. 32(7). P. 1215–1228. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(01\)00087-3](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(01)00087-3)
- Pichurin V. Coping strategies and psychological readiness of students for professional work. *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*. 2015. Vol. 19(2). P. 53–59. <https://doi.org/10.15561/18189172.2015.0209>
- Плохих В. В. Зв'язок копінг-поведінки з переживаннями плинущу часу у студентів. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2023. № 9. С. 72-93. <https://doi.org/10.32999/KSU2663-970X/2023-9-5>
- Prentice C., Zeidan S., Wang X. Personality, trait EI and coping with COVID 19 measures. *International Journal of Disaster Risk Reduction*. 2020. Vol. 51. P. 101789. <https://doi.org/10.1016%2Fj.ijdr.2020.101789>
- Romero D. H., Riggs S. A., Raiche E., McGuffin J., Captari L. E. Attachment, coping, and psychological symptoms among military veterans and active duty personnel. *Anxiety, Stress, & Coping*. 2020. Vol. 33(3). P. 326–341. <https://doi.org/10.1080/10615806.2020.1723008>
- Rossi C., De Salve F., Agliati M., Oasi O. Coping strategies and mental health: A web-based survey among the Italian population dealing with COVID-19. *Research in Psychotherapy: Psychopathology, Process, and Outcome*. 2022. Vol. 25(2). P. 203–210. <https://doi.org/10.4081/ripppo.2022.609>
- Sica C., Lutzman R. D., Caudek C., Cerea S., Colpizzi I., Caruso M., Bottesi G. Facing distress in Coronavirus era: The role of maladaptive personality traits and coping strategies. *Personality and individual differences*. 2021. Vol. 177. P. 110833. <https://doi.org/10.1016%2Fj.paid.2021.110833>
- Silva A. A. D., Freire G. L. M., Fortes L. D. S., Moraes J. F. V. N. D., Carvalho R. G. D. S., Nascimento Junior J. R. A. D. Coping in soccer athletes: a systematic review. *Journal of Physical Education*. 2023. Vol. 34. e3412. <http://dx.doi.org/10.4025/jphyseduc.v34i1.3412>
- Stanibula S. Peculiarities of Coping Strategies within people with various type of accentuation of character. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія": серія "Психологія"*. 2020.

- Yang, Y., Lu, X., Ban, Y., & Sun, J. (2022). Social support and job satisfaction in kindergarten teachers: The mediating role of coping styles. *Frontiers in Psychology, 13*, 809272. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.809272>
- Yarmolchik, M., Semenenko, L., Dobrovolskyi, Y., & Poberezhec, T. (2021). Relationship between personal features and copy strategies in joint force participants. *Journal of Scientific Papers "Social Development and Security, 11(4)*, 140–148. <https://doi.org/10.33445/sds.2021.11.4.12>
- № 11. С. 77–81. <https://journals.oa.edu.ua/Psychology/article/download/2972/2732/5454>
- Suls J., Martin R. The daily life of the garden-variety neurotic: Reactivity, stressor exposure, mood spill-over, and maladaptive coping. *Journal of personality, 2005*. Vol. 73(6). P. 1485–1510. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2005.00356.x>
- Takács R., Takács S., Kárász T., Horváth Z., Oláh A. Exploring coping strategies of different generations of students starting university. *Frontiers in psychology, 2021*. Vol. 12. P. 740569. <https://doi.org/10.3389%2Fpsyg.2021.740569>
- Wróbel A., Barańska I., Szklarczyk J., Majda A., Jaworek J. Relationship between perceived stress, stress coping strategies, and clinical status in patients with rheumatoid arthritis. *Rheumatology International, 2023*. Vol. 43. P.1665–1674. <https://doi.org/10.1007%2Fs00296-023-05367-6>
- Xiang Y. H., Chi X., Jiang Y. Q., Wang R. F., Mo L. Psychosomatic status, personality traits, and coping styles of bereaved and non-bereaved survivors of the 2008 Wenchuan earthquake, China. *Frontiers in psychiatry, 2016*. Vol. 7. P. 17. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00017>
- Yang Y., Lu X., Ban Y., Sun J. Social support and job satisfaction in kindergarten teachers: The mediating role of coping styles. *Frontiers in Psychology, 2022*. Vol. 13. P. 809272. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.809272>
- Yarmolchik M., Semenenko L., Dobrovolskyi Y., Poberezhec T. Relationship between personal features and copy strategies in joint force participants. *Journal of Scientific Papers "Social Development and Security"*. 2021. Vol. 11(4). P. 140–148. <https://doi.org/10.33445/sds.2021.11.4.12>
- Дідковська Л. І. Психологічні особливості копінг-стратегій підлітків із різним соціально-психологічним статусом у класі. *Проблеми сучасної психології, 2014*. Vol. 24. С. 191–202. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pspl_2014_24_19.
- Комплексне дослідження: як війна змінила мене та країну: соціологічна група "Рейтинг" (21.02.2023) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/kompleksne_dosl_dzhennya_yak_v_yna_zm_nila_mene_ta_kra_nu_p_dsumki_roku.html?fbclid=IwAR3el-0HpO1Mu5jDxM-PMkG5HqfhD-6DOyL3BC_gyjO7FYgUaEmdXjHu8wdA9
- Михлюк Е. І. Психологічні особливості професійно зумовлених акцентуацій рятувальників: дис... канд. психол. наук: 19.00.09. Харків: НУЦЗУ, 2016. 184 с. <http://repositc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/4578>
- Партико Т. Б., Скальська О. І. Емоційно-вольові ресурси стресостійкості у військовослужбовців. *Психологічний часопис, 2020*. Vol. 6(4). С. 53–63. <https://apsijournal.com/index.php/psyjournal/article/view/927>